

28 dní tmy

Wariot Ideal, Hito Steyerl a orgie neviditeľnosti

Neviditeľnosť nebo zhoršená viditeľnosť se v aktuálnej umělecké tvorbě a její reflexi objevují často. Tma, mlha, ostré světlo namířené do publika nebo rozpixelovaná videa naznačují, že jde o velké téma současnosti. Dokazuje to i nové predstavení divadelní skupiny Wariot Ideal.

IVANA RUMANOVÁ

Predstavenia divadelnej skupiny Wariot Ideal sa zaobrajú podivnými, silnými postavami na okraji alebo v určitom type izolácie: velhory, skúšobňa metalovej kapely, byty zapratane vecami a vynálezmi. Jednotlivé inscenácie rekonštruujujú tieto mikrokozmy radikálnej a trochu pitoreskej osamelosti a využívajú pri tom nejaký výrazný formálny alebo scénický prvok. Ten je do značnej miery limitujúci a jeho prekonávanie, ale aj nezvládanie, tvoria podstatnú časť nesileného humoru a kutilského výrazu Wariot Ideal. Či už je to voľba francúzstiny ako komunikačného jazyka v predstavení *Heavy Metal Soap Opera* (2010), horolezecká výstroj a ohľívny zvuk v *GundR* (2015), alebo postupné zapĺňanie scény vecami a objektami v predstavení *Sifon* (2009). V najnovšom predstavení *28 dní* tvorcovia experimentujú s komorným priestorom a tmou.

Tma ako scéna

Nejde o efektné momenty tmy na scéne, ale o tmu ako formu scény. Asi tridsať divákov v stiesnej miestnosti je fyzicky blízko k posteave, ktorá sa nevyspitateľne pohybuje po priestore a jej pohyby a gestá sa dajú skôr tušiť, než jasne vidieť. Namiesto toho, aby tvorcovia zachraňovali vizuálnu nejasnosť výrazne štrukturovanými textami alebo zvukom, prípadne hereckou akciou, diváci sú vystavení nezrozumiteľnému mumlaniu, výpadom, nepredvídatelným akciam a demonštrácií technologických invencí (podtlaková sprcha, znevíditeľňovanie písma na stene). O to je rozhodnutie sa pre trmu odvážnejšie – kladie na performeru extra nároky namiesto toho, aby mu vytváralo formu alibi.

Práve na performatívnych schopnostiach a scénickej prítomnosti predstavenie stojí predovšetkým, a to aj preto, že *28 dní* nemá zatiaľ nejakú ďalšiu linku, ktorá by tému úmyselnej vizuálnej nejasnosti nejakovo rozviedla, alebo konfrontovala. (Tak, ako napr. téma zahľatenia informáciami sprevádzza zapratávanie scény objektami v predstavení *Sifón*.) Autori sú si klúčovosti performatívnych kvalít zrejmé vedomí. S tým súvisí ďalšia rovia na formálneho experimentovania – v sólo

predstavení sa striedajú štyria performeri, príčom minimálne na premiére a uvedeniach počas festivalu *4 plus 4 dni v pohybu* nebolo možné dopredu zistiť, kto práve hrá.

Spam sveta

Neviditeľnosť a zhoršená viditeľnosť sa v súčasnom umení a v jeho reflexii začínajú objavovať pomerne často. Tma, para, ostré světlo do publika, rozpixelované videá naznačujú, že ide o veľkú tému súčasnosti – a to tak v estetickom, ako v politickom zmysle. Táto téma je taká veľká a komplexná, že sa ani náhodou netesná do kryptopriestorov presadzujúcich neviditeľnosť ako orgie neobmedzenej slobody.

Nemecká umelkyňa a teoretička Hito Steyerl sa v texte *The Spam of the Earth: Withdrawal from Representation* (Spam sveta. Ústup reprezentácie, 2012) vyžíva v predstave stiahnutia sa z reprezentácie. Pre Steyerl je to luxusná pozícia, ktorá je v ére dataminingov, rozpoznávacích softvérov a CCTV ochočovania verejného a súkromného priestoru stále viac nedosiahnuteľná, prípadne dosiahnuteľná pre čoraz menej ľudí. Steyerl má ale daleko od technooptimistických prístupov, ktoré považujú odstránenie dohľadu (hlavne toho štátneho) za cieľ svojej angažovanosti a neviditeľnosť vyhlasujú za základ slobody. Nemožnosť vypátrať zdroj transakcie v blockchainových systémoch má podľa nich garantovať anonymitu, a tým aj lepší svet. Čo s identitou? Poučený používateľ namiesto utláčaného občana, hliásajú. Vytvárajú tak paralelné cool verzie sveta na dennom svetle – ale s tým, že IT gramotní tu majú väčšie šance prilepiť si na jeho nerovnostiach.

Mimo reprezentáciu

Hito Steyerl sa naopak zaobrá digitálnymi figúrami, ktoré donekonečna kolujú v korporebúvajú sa, ale takmer nikto si ich nevšíma. Sú natáhované do dokonalých krviek, retušované do ideálnych farieb, zároveň sú však atribútom okraja záujmu, vynucovania pozornosti, anti-exkluzivity. Steyerl ignoruje tradične omelanú perspektívnu, v ktorej sa reklama rovná nástroju manipulácie a otupenia nekritického

konzumenta. Uvažuje nad spamami ako nad zástupnými obrazmi ľudstva, netelesnými spasiteľmi, ktorí sa obetujú, aby sme sa my mohli vyhnúť vystaveniu a reprezentácii. Irónia, pátos a provokatívnosť tejto predstavy nemajú viest k idealizácii neviditeľnosti ako priestoru infantilného „all you can do“. Na to, že ide o komplexný a zdáleka nie nevinný pojem, poukazuje Steyerl vo videu *How Not to Be Seen. A Fucking Didactic Educational .MOV File* (2013). Simuluje formu edukačných domáčich videí, ktoré rozohrávajú neviditeľnosť ako technický, umelecký, vojenský, či sociálny fenomén. Prostredníctvom parodických záberov a hlasového komentára Steyerl trvá na tom, že neviditeľnosť uzavretých rezidenčných štvrtí má ďaleko od neviditeľnosti ženy po päťdesiatke alebo skrachovaného start-upu. Rovní sme si iba z technicky-vojenského hľadiska: na to, aby sme boli neviditeľní pre monitorovacie vojenské drony, museli by sme byť menší ako jeden pixel.

Wariot Ideal sa v predstavení 28 dní zaobrajú neviditeľnosťou niekoho, kto sa stiahol z reprezentácie. Rozhodnutie odohrať predstavenie takmer v úplnej tme a intímnom prostredí sa potom dá chápať ako uvažovanie o tom, ako vôbec možno o niekom takom vypovedať, ako ho reprezentovať. Zviditeľnenie bez svetla je jednou z možností, nie samoúčelným ozvláštnujúcim gestom. Funguje to, pretože aj keď sa predstavenie odohráva v tme, jeho autori formálne dbajú na silnú prítomnosť a performatívne schopnosti. Aj vďaka tomuto paradoxu zostávame v rozporuplnom svete sebadeštruktívnej tvorivosti, každodenného rozkladu, neozvláštnovanej nudy a ironického kumulatívneho bordelárstva. Názov predstavenia môže zľahka asociovať Sadeho 120 dní, ale nie je to nič pre súčasných libertáriánov. Tí sa stretávajú v používateľsky nepriateľských rozhraniach a jazykoch, kde nehrozí nákaza zo zavírených spalom.

Autorka je kulturní antropoložka.

Wariot Ideal: 28 dní. Vytvorený autorský kolektív Jan Dörner, Milena Dörnerová, Jan Kalivoda, Vojtěch Švejda. Festival 4 plus 4 dny v pohybu, Radniční domy, Praha. Premiéra 4. 10. 2016.